

NPM

Ústav na výkon väzby a Ústav na výkon trestu odňatia slobody Prešov -
oddeľenie výkonu trestu s miestom výkonu služby v Sabinove

Správa z monitoringu národného preventívneho mechanizmu

Adresa zariadenia: Kpt. Nálepku 15, 083 01 Sabinov

Dátum vykonania návštevy: 19. a 20. marec 2025

Dátum vydania správy: 29. júl 2025

PRIEBEH NÁVŠTEVY	4
ZHRNUTIE	5
EXECUTIVE SUMMARY	7
ZISTENIA	9
01 ZAOBCHÁDZANIE S ODSÚDENÝMI	9
01.1. ZAOBCHÁDZANIE PRI NÁSTUPE DO ÚSTAVU	9
01.2. ZAOBCHÁDZANIE ZO STRANY PRÍSLUŠNÍKOV	9
01.3. VZŤAHY MEDZI ODSÚDENÝMI	10
01.4. POUŽÍVANIE DONUCOVACÍCH PROSTRIEDKOV	10
01.5. DÔKLADNÉ OSOBNÉ PREHLIADKY	11
02 ZDRAVOTNÁ STAROSTLIVOSŤ	12
03 SŤAŽNOSTNÝ MECHANIZMUS	13
04 KONTAKT S VONKAJŠÍM SVETOM	14
05 KULTÚRA A SOCIALIZÁCIA	15
05.1 REŽIM DŇA A KAŽDODENNÉ FUNGOVANIE	15
05.2 VOĽNOČASOVÉ, KULTÚRNE AKTIVITY A VZDELÁVANIE	15
05.3 VYCHÁDZKY	17
05.4 PRACOVNÉ ZARADENIE	17
06 PODPORA A ODBORNÝ ROZVOJ PERSONÁLU	19
07 MATERIÁLNE PODMIENKY A HYGIENA	20
07.1 IZBY	20
07.2 PLASTOVÉ KRYTY NA OKNÁCH	20
07.3 VYCHÁDZKOVÉ DVORCE	20
07.4 HYGIENA A SPRCHOVANIE	21
07.5 STRAVA A BUFET	21
PREHLAD ODPORÚČANÍ	24

SYSTEMATICKÉ NÁVŠTEVY A ICH ÚČEL

Od 1. mája 2023 plní verejný ochranca práv úlohy národného preventívneho mechanizmu (ďalej len „NPM“) podľa Opčného protokolu k Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neludskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (ďalej len „OPCAT“). Na základe tohto mandátu vykonáva systematické návštevy miest, kde sa nachádzajú alebo sa môžu nachádzať osoby obmedzené na slobode. Systematické návštevy vykonávané ako súčasť NPM majú **preventívny charakter** a ich cieľ je identifikovať možné riziká zlého zaobchádzania vyplývajúce predovšetkým zo **systémových nedostatkov**, tak aby sa ich výskytu zamedzilo aj do budúcnosti.

Systematické návštevy podľa OPCAT sa vykonávajú zásadne neohlásene. Systematická návšteva NPM sa začína úvodným rozhovorom s vedením zariadenia a pokračuje súkromnými rozhovormi s osobami obmedzenými na slobode, zamestnancami zariadenia alebo inými osobami, ktoré si monitorovací tím vyberie. Monitoring taktiež zahŕňa prehliadku zariadenia, pozorovania, vyhotovovanie fotodokumentácie, analýzu vybraných spisov a záverečný rozhovor s vedením zariadenia. Všetky zdroje informácií sa krížovo kontrolujú, aby sa zabezpečilo, že zistenia sú objektívne a spoľahlivé.

Po skončení návštevy a doplnení podkladov, na základe následnej komunikácie so zainteresovanými orgánmi verejnej moci a inými aktérmi, verejný ochranca práv vydáva osobitnú správu o priebehu a výsledkoch návštevy zariadenia.² Finálnu verziu správy zašle všetkým dotknutým subjektom s lehotou na vyjadrenie, pričom očakáva, že sa k správe vyjadria a uvedú, či navrhované opatrenia akceptujú a zrealizujú, alebo navrhnú alternatívne opatrenia a možnosti ich realizácie.

V prípade potreby si môže vyžiadať vyjadrenie doplňujúceho charakteru. Ak odpoveď považuje za nedostatočnú, obráti sa na nadriadený orgán alebo v prípade, ak nadriadený orgán neexistuje, priamo na vládu Slovenskej republiky. O svojich zisteniach môže informovať aj verejnosť a v zariadení tiež vykonať kontrolnú návštevu. Anonymizovanú správu z návštevy zariadenia (s výnimkou mien osôb poverených vedením zariadenia), ako aj stanovisko všetkých dotknutých orgánov k zisteniam verejný ochranca práv uverejní na webovej stránke Kancelárie verejného ochrancu práv.

Záverom je potrebné uviesť, že správa **neobsahuje uzatvorený výpočet problematických oblastí. Samotná skutočnosť, že niektorým oblastiam sa explicitne nevenuje, automaticky neznamená, že tieto oblasti možno považovať za bezvýhradne vyhovujúce, bez potreby akejkoľvek zmeny alebo zlepšenia, a že v budúcnosti sa verejný ochranca práv v rámci úloh NPM týmto oblastiam nebude venovať.** Súčasne verejný ochranca práv upriamuje pozornosť na dynamiku vývoja medzinárodných štandardov v oblasti ochrany základných práv a slobôd. Pri ďalšej návšteve zariadenia preto môže byť posúdenie konkrétnych oblastí, ako aj odporúčania aktualizované, prípadne modifikované.

PRIEBEH NÁVŠTEVY

V dňoch **19. a 20. marca 2025 uskutočnil monitorovací tím NPM neohlásenú návštevu** Ústavu na výkon väzby a Ústavu na výkon trestu odňatia slobody Prešov - oddelenie výkonu trestu s miestom výkonu služby v Sabinove (ďalej aj „ústav“). Návštevy sa zúčastnili členovia NPM tímu - právničky JUDr. Tímea Stránska, LL.M., Mgr. Nora Konrády Beliová, Mgr. Katarína Jurová a právnik JUDr. František Tóth, PhD.. Dňa 19. marca sa monitoringu zúčastnila aj prizvaná externá odborníčka, sociálna pracovníčka Mgr. Iva Grejtáková.

Problematiku podmienok výkonu trestu odňatia slobody v navštívenom ústave sme hodnotili nie len z hľadiska právnych predpisov ale aj širších teoretických a praktických prístupov vyplývajúcich z medzinárodných ľudskoprávných štandardov.

V ústave vykonávajú trest odňatia slobody muži v minimálnom stupni stráženia. Maximálna kapacita ústavu je 371 odsúdených. V čase monitorovacej návštevy sa v ústave nachádzalo 290 odsúdených. Ústav má zriadený aj oddiel špecializovaného zaobchádzania, oddiel s bezpečnostným režimom a výstupný oddiel.

Bezprostredne po príchode do ústavu požiadal monitorovací tím prítomné vedenie o úvodný rozhovor, poskytnutie súčinnosti a potrebnej dokumentácie. Následne sa presunul na výkon monitoringu na výkon trestu.

Monitorovací tím NPM uskutočnil **osobné rozhovory s náhodne vybranými odsúdenými umiestnenými na oddiele špecializovaného zaobchádzania (OŠZ), oddiele s vnútornou diferenciáciou „B“, „C“ a na oddiele domácej réžie**. Monitorovací tím navštívil aj oddiel s bezpečnostným režimom (ďalej aj ako „OBR“). Celkovo vykonal monitorovací tím počas návštevy ústavu individuálny **rozhovor s 12 odsúdenými**. Okrem toho prebiehali aj neformálne rozhovory pri prehliadke priestorov, najmä na celách, pracoviskách a v jedálni. Všetky rozhovory prebiehali bez prítomnosti príslušníkov.

Monitorovací tím komunikoval s riaditeľom, zástupcom riaditeľa, vedúcim výkonu trestu, referentmi režimu, pedagógmi, špeciálnou pedagogičkou, sociálnymi pracovníkmi, psychologičkou a zdravotníckym personálom; kontroloval príslušné dokumenty a spisy. Tím navštívil ubytovacie priestory odsúdených, kultúrne miestnosti, priestory na vychádzky, kancelárie pedagógov, miestnosti referentov režimu, oddiel s bezpečnostným režimom/samoväzbou, zdravotné stredisko, jedáleň a bufet. Prítomný personál ochotne poskytol súčinnosť, za čo ďakujeme.

ZHRNUTIE

Monitorovací tím NPM vykonal návštevu Ústavu na výkon trestu odňatia slobody Prešov - oddelenie výkonu trestu s miestom výkonu služby v Sabinove, počas ktorej sa zameral na podmienky výkonu trestu na všetkých oddieloch vrátane oddielu špecializovaného zaobchádzania (OŠZ). Na základe rozhovorov s odsúdenými, vedením ústavu, zamestnancami a pozorovania podmienok boli identifikované viaceré pozitívne prvky, ako aj oblasti, ktoré si vyžadujú zlepšenie. V mnohých prípadoch však nejde o nedostatok úsilia zo strany zamestnancov, ale skôr o systémové bariéry, ktoré obmedzujú možnosti ich práce. V konečnom dôsledku platí, že vytváranie bezpečného, spravodlivého a ľudsky dôstojného prostredia je dlhodobý proces, ktorý si vyžaduje kontinuálnu pozornosť, podporu zhora a zapojenie všetkých zainteresovaných aktérov.

Zaobchádzanie zo strany príslušníkov bolo vo všeobecnosti označené za profesionálne, no v niektorých prípadoch sa objavili výpovede o verbálnom znevažovaní a tykaní. Nepreukázali sa žiadne prípady neprimeraného použitia donucovacích prostriedkov či fyzického násillia.

Dôkladné osobné prehliadky sa naďalej vykonávajú formou celkového vyzlečenia a drepov, čo niektorí odsúdení vnímajú ako zahanbujúce. Aj v zmysle odporúčaní Výboru CPT je potrebné upustiť od tohto postupu ako rutiny a zaviesť šetrnejšie alternatívy, napríklad postupným vyzliekaním jednotlivých častí odevu (tzv. dvojkroková metóda) a v ideálnom prípade s využitím bezpečnostných technológií, ako sú telesné skenery, ktoré by sa mali používať ako alternatíva, a nie ako doplnok k osobnej prehliadke.

Zdravotná starostlivosť je v základnej miere zabezpečená. Odsúdení majú prístup k lekárnke aj psychologickým službám. Z rozhovorov s osobami obmedzenými na slobode aj zamestnancami vyplynulo, že u niektorých pracovníkov, ktorí pôsobia v ústave dlhodobo, sa môžu prejavovať známky preťaženia či vyhorenia.

Podpora personálu je kľúčová oblasť. Ukončenie skupinovej supervízie bez spätnej väzby a dôvodu môže signalizovať nedostatok systematickej podpory. Pozitívom je vysoká miera profesijného nasadenia zamestnancov a ich záujem o ďalšie vzdelávanie. Odporúčame podporiť tieto iniciatívy formou supervízií a dostupných školení, ako aj cielenej prevencie vyhorenia najmä u dlhodobo pôsobiacich zamestnancov.

Sťažnostný mechanizmus je formálne dostupný, no viaceré osoby sa vyjadrili, že ho nevyužívajú pre obavy z odvety. Tento strach sa prejavuje rôznymi formami. Niektorí sa obávajú udelenia disciplinárneho trestu alebo predĺženého vybavovania bežných žiadaniek. V jednom prípade odsúdenému chýbal dôverný priestor na otvorený rozhovor s vedením. Mechanizmus tak v praxi nemusí naplňovať svoju funkciu ako účinný nástroj ochrany práv.

Materiálne podmienky a hygiena boli vo väčšine hodnotené ako primerané. Priestory pôsobili čisto, upravené a útulne, s možnosťou individuálneho prispôsobenia izieb, čo prispieva k vytvoreniu

priaznivejšieho prostredia na výkon trestu. Pozitívne hodnotíme aj vychádzkové dvorce, ktoré poskytujú horizontálny aj vertikálny výhľad. Nedostatky boli identifikované najmä v sprchovacích priestoroch, ktoré neposkytujú dostatok súkromia, a pri obmedzenom prístupe k teplej vode. Osobitnú pozornosť si vyžadujú aj vysoké ceny v bufete, absencia chladničiek a s tým spojené obmedzenia v uchovávaní potravín.

EXECUTIVE SUMMARY

The monitoring team of the National Preventive Mechanism conducted a visit to the Penitentiary Institution in Sabinov, focusing on the conditions of imprisonment across all sections, including the unit for specialized treatment. Based on interviews with inmates, the institution's management, staff, and direct observation of the conditions, several positive elements were identified, as well as areas requiring improvement. In many cases, the shortcomings did not result from a lack of staff effort, but rather from systemic barriers that limit their operational capacity. Ultimately, the creation of a safe, fair, and humane environment is a long-term process that requires continuous attention, top-down support, and engagement from all relevant stakeholders.

The treatment by correctional officers was generally described as professional. However, some testimonies indicated instances of verbal disrespect and informal forms of address. No cases of excessive use of force or physical violence were identified.

Thorough personal searches continue to be conducted through full undressing and squats, which some inmates perceive as degrading. In line with CPT recommendations, this practice should be discontinued as a routine measure. Instead, less intrusive alternatives should be introduced, such as the two-step undressing method (removal of clothing in stages), ideally combined with the use of security technologies like body scanners, which should serve as an alternative—not a complement—to personal searches.

Basic healthcare is provided. Inmates have access to a physician and psychological services. Interviews with both inmates and staff revealed that some long-serving employees may exhibit signs of overwork or burnout.

Staff support is a key area. The discontinuation of group supervision without explanation or feedback may signal a lack of systematic support. A positive finding was the high level of professional commitment among staff and their interest in further education. We recommend reinforcing these initiatives through supervision, accessible training, and targeted prevention of burnout, particularly among long-term employees.

While the complaints mechanism is formally available, several individuals indicated they do not use it due to fear of retaliation. This fear manifests in various ways—some inmates expressed concerns about receiving disciplinary sanctions or experiencing delays in the processing of routine requests. In one case, an inmate lacked a confidential space for an open conversation with management. As a result, the mechanism may not function effectively in practice as a tool for the protection of rights.

Material conditions and hygiene were mostly assessed as adequate. The premises appeared clean, tidy, and homely, with possibilities for inmates to personalize their rooms, contributing to a more positive environment for serving a sentence. Outdoor exercise yards were positively evaluated for offering both horizontal and vertical views.

Identified shortcomings included limited privacy in shower facilities and restricted access to hot water. Particular attention should also be given to high prices in the prison shop, the absence of refrigerators, and the resulting limitations in food storage.

This English translation was generated with the assistance of artificial intelligence. In case of any discrepancies, the original Slovak version shall prevail.

ZISTENIA

01 ZAOBCHÁDZANIE S ODSÚDENÝMI

01.1. ZAOBCHÁDZANIE PRI NÁSTUPE DO ÚSTAVU

Odsúdený je povinný po prijatí do ústavu podrobiť sa osobnej prehliadke, zdravotnej prehliadke, hygienickým a protiepidemickým opatreniam a iným výkonom v rozsahu ustanovenom zákonom.¹

Po príchode do ústavu prechádza každá osoba vstupným procesom, ktorý zahŕňa viacero diagnostických krokov. Na **nástupnom oddiele** s ňou prebehne **individuálny pohovor**, počas ktorého sa zisťujú základné informácie o osobe, napríklad **pracovná história, rodinné pomery, sociálne zázemie, vzdelanie či prítomnosť závislosti alebo finančných záväzkov**.

Do tohto procesu je zapojený **pedagóg nástupného oddielu, psychológ aj sociálny pracovník**. Pedagóg osoby informuje o **podmienkach výkonu trestu**, o bežnej každodennej činnosti a o možnostiach zapojenia sa do aktivít. Psychológ vedie **úvodný rozhovor**, v rámci ktorého odporúča diferenciačnú skupinu a hodnotí pracovnú spôsobilosť. Sociálny pracovník zároveň vyplňuje **diagnostický formulár**, ktorý obsahuje napríklad aj časť o výživnom, sociopatologických javoch či dlhoch.

Vzdelávacie potreby a gramotnosť sa zisťujú pomocou testov a dotazníkov, podľa výsledkov je osoba buď zaradená do kurzov alebo sa s ňou pracuje individuálne. Odborný personál má prístup do interného systému, kde sú zaznamenané kľúčové údaje aj z predchádzajúcich výkonov trestu alebo väzby.

Po zhodnotení získaných údajov a odporúčaní odborného personálu je osoba **zaradená do diferenciačnej skupiny**. Rozhodnutie o konkrétnom oddiele zvyčajne prebehne **do jedného týždňa** od nástupu.

01.2. ZAOBCHÁDZANIE ZO STRANY PRÍSLUŠNÍKOV

Odsúdení vo väčšine rozhovorov hodnotili správanie príslušníkov ako **profesionálne, rešpektujúce a v súlade s pravidlami**. Žiaden z odsúdených neuviedol, že by bol svedkom alebo obeťou **fyzického násillia zo strany príslušníkov**.

Väčšina osôb hodnotila prístup príslušníkov ako prísny, no primeraný. V niektorých rozhovoroch sa však objavili vyjadrenia o **verbálnom znevažovaní** – najmä **tykaní, nadávkach alebo arogantnom správaní** niektorých príslušníkov. Tieto skúsenosti neboli jednotné a často záviseli od konkrétneho zamestnanca či oddielu.

V jednom rozhovore sa osoba vyjadrila, že **pocituje strach z príslušníkov**, najmä kvôli ich prísnosti. Nespomenula však konkrétne nevhodné správanie. Tento názor mohol byť ovplyvnený zmenou

¹ § 7 zákona č. 475/2005 Z.z. o výkone trestu odňatia slobody v znení neskorších predpisov.

prostredia, a to presunom z ústavu pre mladistvých do prostredia s prísnejším režimom. Z rozhovorov však vyplynulo, že väčšina osôb považuje aktuálny režim za zvládnuteľný a zrozumiteľný, s dôrazom na dodržiavanie pravidiel. Treba však zohľadniť, že dlhodobo väzené osoby si môžu na prostredie zvyknúť do takej miery, že aj menej citlivé zaobchádzanie prestávajú vnímať ako neštandardné. Z psychologického hľadiska ide o mechanizmus inštitucionalizácie, ktorý znižuje schopnosť identifikovať problémové prvky systému. To so sebou zároveň prináša výzvy pri prechode do civilného prostredia po výkone trestu.

01.3. VZŤAHY MEDZI ODSÚDENÝMI

Atmosféra na oddieloch bola vo všeobecnosti popísaná ako pokojná, bez výrazných konfliktov. Odsúdení na OŠZ opísali atmosféru na tomto oddiele prevažne pozitívne, napríklad dobré vzťahy na izbách a záujem personálu. Tí, ktorí boli do oddielu presunutí z iných oddielov vyjadrujú veľkú spokojnosť so súčasnou situáciou. Niektorí v tejto súvislosti spomínali strach z príslušníkov alebo šikanu zo strany spoluväzňov na predchádzajúcich oddieloch. V jednom prípade monitorovací tím zaznamenal, že **odsúdený požiadal o presun na OŠZ práve z dôvodu nepriaznivých vzťahov a obáv na pôvodnom oddiele. Ústav na túto požiadavku zareagoval, a po vyhodnotení situácie mu presun umožnil.**

Z rozhovorov s personálom vyplynulo, že pri rozhodovaní o zaradení na OŠZ sa prihliada aj na individuálne potreby a mieru zraniteľnosti osoby. Tieto zistenia možno považovať za **príklad dobrej praxe** v oblasti ochrany zraniteľných osôb a flexibilného reagovania na ich potreby.

01.4. POUŽÍVANIE DONUCOVACÍCH PROSTRIEDKOV

Žiadna z osôb, s ktorými sme v rámci monitoringu viedli rozhovor, **neuviedla, že by voči nej boli použité donucovacie prostriedky**, ani že by bola svedkom ich **neprimeraného použitia**. V jednom rozhovore sa spomínal incident, pri ktorom mal iný odsúdený zaútočiť na príslušníka stoličkou. V tomto prípade údajne zasahovali príslušníci, ktorí osobu spacifikovali a **umiestnili ju na bezpečnostný režim (OBR)**. Túto situáciu nemožno považovať za zneužitie donucovacích prostriedkov, keďže malo ísť o zásah pri bezprostrednom fyzickom útoku.

Použitie donucovacích prostriedkov (putá a bezpečnostný opasok) bolo uvádzané **výlučne v súvislosti s eskortami**. Niektorí odsúdení uviedli, že počas eskorty sú štandardne **pútaní a v určitých prípadoch im je nasadzovaný aj opasok**. V jednom prípade osoba spomenula, že po zmene kategórie je už eskortovaná len s putami.

Vo zvyšných rozhovoroch neboli donucovacie prostriedky nijako spomínané, čo môže naznačovať, že ich použitie **nie je súčasťou bežnej skúsenosti** odsúdených v tomto ústave.

01.5. DÔKLADNÉ OSOBNÉ PREHLIADKY

miestnosť na vykonávanie
dôkladných osobných prehliadok

Vo vzťahu k dôkladným osobným prehliadkam z rozhovorov vyplynulo, že tieto sa stále vykonávajú tak, že **odsúdený sa celý vyzlečie donaha, pričom vo väčšine prípadov musí spraviť aj drep**. Tento postup bol odsúdеныmi opakovane označený za **nepríjemný až zahanbujúci**.

Európsky súd pre ľudské práva (ESL'P) vo svojej judikatúre priznáva, že dôkladné osobné prehliadky obvinených a odsúdených (tzv. *strip search*) môžu byť za určitých okolností nevyhnutým prostriedkom pre dosiahnutie ochrany ich samotných, ale aj príslušníkov ústavu. Musia však byť vykonávané primeraným spôsobom.

Primeranou môže byť len taká prehliadka, ktorá rešpektuje ľudskú dôstojnosť. Vzhľadom na to, že každá takáto prehliadka je potenciálne ponižujúcim zaobchádzaním, je potrebné ich vykonať tak, aby sa čo možno najviac eliminoval faktor zahanbenia prehľadáwanej osoby. Dôkladná osobná prehliadka zahŕňajúca drep by mala byť vykonávaná len vtedy, ak je to absolútne nevyhnutné, a to spôsobom, ktorý rešpektuje dôstojnosť osoby a minimalizuje psychickú záťaž.

Prehliadka by sa mala vykonať **v dvoch krokoch, t. j. najprv sa vyzlečie vrchná časť odevu, po vykonaní obhliadky vrchnej časti osoby sa opäť oblečie a následne si vyzlečie spodnú časť odevu**.

Výbor CPT v správe z návštevy Slovenska v roku 2023 opätovne upozornil, že dôkladné osobné prehliadky by sa nemali vykonávať rutinne, ale iba na základe individuálneho posúdenia rizika. CPT zároveň opakovane odporúča, aby sa prehliadky realizovali v čo najšetrnejšej forme, napríklad postupným vyzliekaním jednotlivých častí odevu (tzv. dvojkroková metóda) a **v ideálnom prípade s využitím bezpečnostných technológií, ako sú telesné skenery, ktoré by sa mali používať ako alternatíva, a nie ako doplnok k osobnej prehliadke.**²

Uvedené závery podporil aj ESL'P vo svojej nedávnej rozhodovacej činnosti v prípade *Adamčo v. Slovensko* (č.2). V rozsudku z 12. decembra 2024 súd dospel k záverom, že odsúdený bol počas niekoľkých rokov opakovane a systematicky podrobovaný dôkladným osobným prehliadkam, a to napriek tomu, že u neho nikdy neboli nájdené žiadne zakázané predmety. Tieto prehliadky sa vykonávali pravidelne pri rôznych príležitostiach, ako sú eskorty na súd, presuny v rámci ústavu, pred a po návštevách, ako aj pri periodických kontrolách cely. Európsky súd pre ľudské práva zdôraznil, že tieto zásahy neboli založené na individuálnom posúdení bezpečnostného rizika. Neexistovali presvedčivé bezpečnostné dôvody, ktoré by odôvodnili takéto zásahy a menej invazívne alternatívy neboli využité. Súd preto dospel k záveru, že systematická povaha týchto osobných prehliadok, uskutočňovaných bez reálnej bezpečnostnej nevyhnutnosti, prekročila hranicu ponižujúceho zaobchádzania v

² Správa z návštevy CPT pre Slovenskú republiku 2023, bod 90. Dostupné na: <https://rm.coe.int/1680b52d45>

zmysle článku 3 Dohovoru a predstavovala zásah do ľudskej dôstojnosti sťažovateľa.

Aj napriek jasnému nastaveniu medzinárodných štandardov vo vzťahu k dôkladným osobným prehliadkam, naša vnútroštátna právna úprava naďalej predpokladá že (i keď len na nevyhnutný čas) odsúdený bude počas vykonania dôkladnej osobnej prehliadky úplne nahý. Musíme teda konštatovať, že v prístupe k priamemu výkonu dôkladných osobných prehliadkach doposiaľ nedošlo k zmene.

Odporúčania pre GR ZVJS:

- Do doby začatia používania telesných skenerov, nahradiť spôsob vykonávania dôkladných osobných prehliadok dvojkrokovou metódou. **(bezodkladne)**

Odporúčania pre Ministerstvo spravodlivosti SR:

- Vyčleniť finančné prostriedky na nákup telesných skenerov alebo iných bezpečnostných technológií, ktoré umožňujú vykonávať osobné prehliadky spôsobom rešpektujúcim dôstojnosť osôb. **(do 12 mesiacov)**

02 ZDRAVOTNÁ STAROSTLIVOSŤ

Dostupnosť primeranej zdravotnej starostlivosti patrí medzi základné práva osôb umiestnených vo výkone trestu odňatia slobody. Podľa Európskych väzenských pravidiel³ majú mať väznené osoby prístup k takej zdravotnej starostlivosti, aká je dostupná obyvateľstvu mimo väznice, a zdravotnícki pracovníci by mali konať v súlade s princípmi medicínskej etiky. Rovnaký štandard zdôrazňuje aj Výbor CPT, ktorý v správe z roku 2025 opätovne uviedol, že „*všetci väzni, vrátane tých bez finančných prostriedkov, by mali mať zabezpečenú starostlivosť na úrovni dostupnej mimo väznice, vrátane vyšetrení, liekov a liečby, a to bezplatne*“.⁴

Z rozhovorov vyplynulo, že **prístup k základnému lekárskemu ošetrovaniu je zabezpečený**. V ústave pôsobia dve zdravotné sestry, jeden zdravotný brat a jedna lekárka. V pracovné dni je prítomnosť zdravotníckeho personálu zabezpečená od 6:00 do 18:00. Odsúdení uviedli, že ak nahlásia zdravotný problém referentovi, bývajú zaradení do zoznamu a vyšetrenie sa zvyčajne uskutoční v ten istý alebo nasledujúci deň. Lieky proti bolesti, na tlak alebo psychofarmaká sú vydávané pravidelne, v niektorých prípadoch si ich môžu ponechať aj na cele.

Pozitívne hodnotené boli dostupnosť psychologickej a psychiatrickej podpory, najmä na oddiele špecializovaného zaobchádzania (OŠZ).

³ Rada Európy, Odporúčanie Rec(2006)2 o Európskych väzenských pravidlách, body 39 až 47.

⁴ Správa z návštevy CPT pre Slovenskú republiku 2023, bod 85. Dostupné na: <https://rm.coe.int/1680b52d45>

Kontakt s psychológom alebo psychologičkou prebieha spravidla na základe žiadanky.

Niekoľko osôb sa však kriticky vyjadrilo na adresu jedného zo zdravotníckych pracovníkov, ktorého popisovali ako arogantného, odmietajúceho pomoc a znevažujúceho. Vzhľadom na dĺžku jeho pôsobenia v ústave a náročnosť práce s väzenou populáciou považujeme za dôležité venovať tejto situácii zvýšenú pozornosť, a to aj z hľadiska podpory zamestnancov, prevencie vyhorenia a zachovania štandardov zdravotnej starostlivosti.

Monitorovací tím zaznamenal aj zopár podnetov týkajúcich sa dlhších čakacích lehôt na vyšetrenia u špecialistov. Niektoré špecializované vyšetrenia sa uskutočnili po niekoľkých týždňoch či mesiacoch. Uvedomujeme si, že tieto čakacie lehoty odzrkadľujú celkový stav verejného zdravotníctva a nie sú neobvyklé ani mimo ústavného prostredia.

Výbor CPT v tejto súvislosti odporučil, aby slovenské orgány prijali opatrenia na zabezpečenie včasného prístupu k špecializovanej zdravotnej starostlivosti bez zbytočných prieťahov, a to aj prostredníctvom využívania telemedicíny, kde je to vhodné.⁵

Odporúčania pre ÚVV a ÚVTOS Prešov:

- Zabezpečiť pravidelnú spätnú väzbu a odbornú podporu pre zdravotnícky personál, vrátane zvyšovania komunikačných zručností a prevencie vyhorenia. V prípade opakovaných sťažností na správanie konkrétnych zamestnancov odporúčame preveriť situáciu a vytvoriť priestor na supervíziu alebo intervíziu. **(priebežne)**

03 SŤAŽNOSTNÝ MECHANIZMUS

Všetky oslovené osoby uviedli, že o možnosti podávať sťažnosti majú informácie. Napriek tomu, že formálne podmienky na podávanie sťažností sú splnené, **viaceré osoby uviedli, že ich využívajú len zriedkavo alebo vôbec**, najmä pre **strach z odvetných opatrení**. Tento strach sa prejavuje rôznymi formami. Niektorí sa obávajú udelenia disciplinárneho trestu alebo predĺženého vybavovania bežných žiadaniek. Jeden z odsúdených uviedol, že *„keď sa niekto sťažuje, systém ho začne mlieť“*. Iný spomenul, že pedagóg mu po podaní sťažnosti **pohrozil zneprijemnením života**, čím ho od ďalšej aktivity odradil. Za problematické považujeme aj situácie, v ktorých odsúdení **nemajú možnosť dôverne hovoriť o problémoch, ktoré sa týkajú života v ústave**. V jednom prípade sa odsúdený chcel osobne obrátiť na riaditeľa, no **zástupca vedenia ho vyzval, aby o veci hovoril pred viacerými zamestnancami**. V dôsledku toho sa rozhodol od rozhovoru upustiť a „neťažovať“ sa.

Tieto okolnosti vytvárajú prostredie, v ktorom sa mechanizmus sťažností síce formálne uplatňuje, no **v praxi neplní svoju funkciu**

⁵ Správa z návštevy CPT pre Slovenskú republiku 2023, bod 78. Dostupné na: <https://rm.coe.int/1680b52d45>

ochrany práv, pretože odsúdení ho nevnímajú ako bezpečný a dôveryhodný nástroj.

Efektívne interné sťažnostné mechanizmy sú základnou zárukou ochrany práv osôb pozbavených slobody. Ich existencia a dostupnosť zohráva kľúčovú úlohu pri predchádzaní zlému zaobchádzaniu, pri identifikácii problémov a pri zabezpečení rýchlej nápravy. Podľa medzinárodných štandardov musia byť tieto mechanizmy nielen formálne zavedené, ale aj skutočne využiteľné bez strachu z následkov a s dôverou v spravodlivé a nestranné posúdenie podnetu.

Odporúčania pre ÚVV a ÚVTOS Prešov:

- Posilniť dôveru v sťažnostný mechanizmus prostredníctvom edukácie odsúdených, ochrany pred odvetou a monitorovania reakcií na podania. **(priebežne)**
- Zabezpečiť edukáciu príslušníkov a ostatného personálu o neprípustnosti zastrašovania v súvislosti s podávaním sťažností a o potrebe predchádzať akýmkoľvek formám odvety voči odsúdeným. **(priebežne)**
- Vytvoriť podmienky na dôverný rozhovor s vedením alebo odborným personálom, aby odsúdení mohli bezpečne a otvorene hovoriť o problémoch. **(priebežne)**

04 KONTAKT S VONKAJŠÍM SVETOM

Kontakt s vonkajším svetom predstavuje dôležitý prvok výkonu trestu a zohráva zásadnú úlohu pri udržiavaní sociálnych väzieb a duševnej pohody odsúdených. Medzinárodné štandardy, vrátane Európskych väzenských pravidiel, zdôrazňujú potrebu pravidelného a zmysluplného kontaktu s rodinou a blízkymi, a to aj prostredníctvom moderných komunikačných technológií.

V oblasti telefonovania a zasielania korešpondencie sme nezaznamenali žiadne zásadné problémy. Odsúdení bez príjmu majú možnosť posilať dva listy mesačne bezplatne. Jeden z odsúdených však uviedol, že video návštevy sú realizované v tej istej miestnosti ako fyzické návštevy, čo **v prípade absencie slúchadiel sťažuje komunikáciu z dôvodu hluku a rušivých zvukov z okolia**. Pozitívne bolo hodnotené, že príslušníci sú ochotní vyhovieť žiadosti o konkrétny termín návštevy, ak o to osoba požiada.

Odporúčania pre ÚVV a ÚVTOS Prešov:

- Zabezpečiť dostupnosť slúchadiel pri realizácii video návštev tak, aby bola zaistená nerušená a dôverná komunikácia odsúdených s blízkymi, aj v podmienkach spoločného priestoru. **(priebežne)**

05 KULTÚRA A SOCIALIZÁCIA

05.1 REŽIM DŇA A KAŽDODENNÉ FUNGOVANIE

Z rozhovorov vyplynulo, že režim dňa je vo väčšine oddielov **ustálený a predvídateľný**. Odsúdení uvádzali, že deň sa riadi **jasným harmonogramom**, ktorý zahŕňa budenie, hygienu, raňajky, výmenu rajónov, pracovné alebo iné aktivity, obed, popoludňajší klud, vychádzku a večer. Večer je zvyčajne vyhradený na **oddych, čítanie, sledovanie televízie alebo rozhovor s ostatnými odsúdenými**.

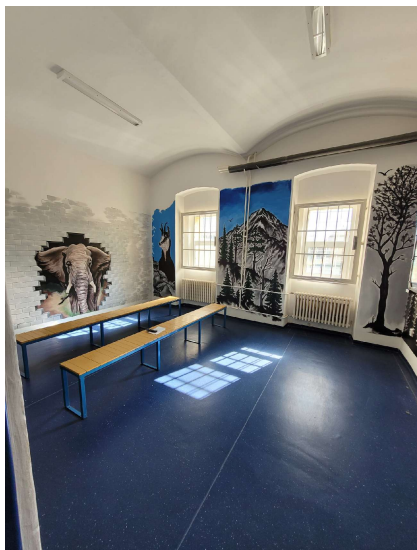
05.2 VOĽNOČASOVÉ, KULTÚRNE AKTIVITY A VZDELÁVANIE

Voľnočasové aktivity zahŕňajú najmä kreslenie, spoločenské hry, ping-pong, čítanie kníh alebo účasť na komunitných stretnutiach a sociálno-psychologickom výcviku. Väčšina osôb tieto aktivity hodnotila pozitívne, viacerí ich považovali za užitočné, aj keď motivácia k účasti sa líši. Niektorí odsúdení sa javia ako aktívni a motivovaní, iní ako pasívni alebo znudení. V jednom rozhovore zaznela aj kritika, že ponuka aktivít je „nudná“, čo môže poukazovať na nedostatok podnetov pre určitú skupinu osôb.

Podobne sa vyjadril aj špeciálny pedagóg, ktorý sa snaží individuálne motivovať aj menej aktívne osoby a vníma potrebu rozširovať ponuku činností. Uviedol však, že **nedostatok vhodných miestností obmedzuje možnosti individuálne orientovaných aktivít**.

Vzdelávanie predstavuje dôležitú súčasť resocializačného procesu, čo sa odzrkadľuje aj na systematickom prístupe ústavu. V ústave pôsobí **pedagogická vzdelávania**, ktorá zároveň zabezpečuje vzdelávaciu agendu aj pre mladistvých v ústave Prešov, kam chodí jeden deň v týždni, pričom samostatné systematizované miesto pre Prešov je plánované od januára 2026.

V ústave je zriadená knižnica, funguje čítareň a realizujú sa aj rekvalifikačné kurzy, napríklad na zvarača či pilčíka. Záujem o vzdelávanie je zo strany odsúdených značný. Osoby môžu získať aj **nižšie stredné vzdelanie**, často v kombinácii so získaním výučného listu. Vzdelávanie prebieha v spolupráci so spojenou školou, v rámci ktorej je otvorený odbor **obrábanie kovov**, a od septembra sa plánuje **nový odbor „pomocník v kuchyni“**. Niektorí odsúdení si zároveň môžu **komisionálnym preskúšaním doplniť základnú školu**. Informácie o otvorených odboroch si medzi ústavmi navzájom zdieľajú.

Zaznamenali sme aj **prípád mladého odsúdeného, ktorý si bude formou individuálneho štúdia dokončovať gymnázium**, pričom náklady na súkromné štúdium budú hradiť rodičia. Tento prípad potvrdzuje, že v spolupráci s rodinou a školou je možné vytvoriť individuálnu cestu pre pokračovanie vo formálnom vzdelávaní aj vo výkone trestu.

Kritériá zaradenia do kurzov zohľadňujú reálnu potrebu vzdelávania – prioritne sú zaradení nevyučení, dlhodobo nezamestnaní alebo osoby, ktoré páchali majetkovú trestnú činnosť.

Ak sú voľné miesta, do kurzov môžu byť zaradené aj osoby s vyšším vzdelaním, napríklad s maturitou.

V oblasti neformálneho vzdelávania sú ponúkané **kurzy pre negramotných a kurz slovenského jazyka pre cudzincov**. Vstupnou bránou je **diagnostický pohovor pri nástupe**, ktorý zahŕňa dotazník a testovanie gramotnosti. Na základe výsledkov sa určuje potreba vzdelávania a úroveň podpory zo strany pedagóga. Väčšinou ide o osoby so sociálnym, nie mentálnym znevýhodnením. **V tejto oblasti pedagogička využíva aj metódu splyvavého čítania SFUMATO, ktorú podľa jej slov aktuálne využívajú pravdepodobne ako jediný ústav na Slovensku. Vzhľadom na zloženie väzenskej populácie, v ktorej sa nachádzajú aj osoby z marginalizovaných a vylúčených komunít, sa táto metóda ukázala ako veľmi vhodná, odsúdení ju akceptujú, rozumejú jej princípom a vzdelávací proces ich baví. Túto iniciatívu vnímame ako veľmi podnetnú a podporujeme jej rozšírenie do ďalších ústavov.**

Vzdelávaniu však bránia niektoré materiálne a priestorové obmedzenia. Individuálne pohovory realizuje pedagóg vzdelávania v provizórnych podmienkach (napr. v kultúrnej miestnosti), a výučba prebieha v priestoroch určených na návštevy alebo iné aktivity. **Chýbajú vyhradené učebne a adekvátne technické vybavenie**, čo obmedzuje možnosti rozšírenia vzdelávacej ponuky alebo prijímania externých lektorov a škôl.

V rámci aktivít neformálneho vzdelávania sa organizujú aj **kurzy arteterapie, biblioterapie a tematické skupiny**, ktoré trvajú približne tri mesiace. Realizujú sa v spolupráci s psychológom, sociálnym pracovníkom alebo iným odborníkom, ktorý pomáha aj so selekciou účastníkov. **Ústav zároveň vydáva pod vedením pedagogičky vzdelávania dvakrát ročne interný časopis, funguje redakčná rada a ponúka sa priestor na rozvoj písomného prejavu.**

Pedagogička sa aktívne snaží **hľadať externé spolupráce** – oslovuje neziskové organizácie, knižnice, odborníkov aj verejné inštitúcie. Realizovali sa prednášky anonymných alkoholikov, besedy s historikom, workshopy s hasičmi či podujatia s krajskou knižnicou. **Odsúdení o tieto aktivity prejavujú záujem**, avšak možnosť zabezpečiť lektorov vo voľnom čase zadarmo je čoraz náročnejšia. Vytvorenie verejnej databázy spolupracujúcich organizácií by mohlo výrazne uľahčiť sieťovanie a plánovanie externých podujatí.

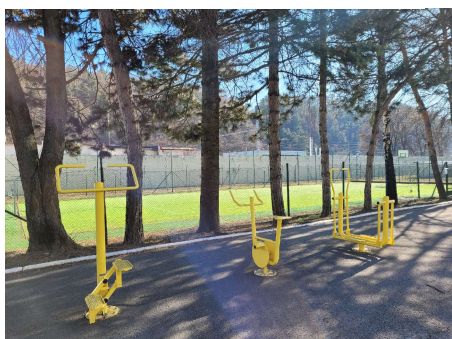
Za dôležité považujeme aj to, že pedagogička pravidelne spolupracuje s kolegami z iných profesií – najmä so psychológom, sociálnym pracovníkom a ďalšími pedagógmi. Vzájomné zdieľanie informácií pomáha lepšie zacieliť podporu a rozvíjať individuálne silné stránky odsúdených.

V rámci rozhovorov s odborným personálom tím NPM zaznamenal, že odborný personál **musí často plniť sprievodnú, nie odborne využitú úlohu počas konania vzdelávacích aktivít**, napríklad keď prichádzajú externí školitelia. Rovnako ako pri vychádzkach na ihrisko, kde sú nasadzovaní pedagógovia na sprievodnú funkciu, ide aj v tomto prípade o **neefektívne využitie ich odborného potenciálu.**

Niektorí odsúdení na oddiele špecializovaného zaobchádzania vedeli, aké kurzy sú v ponuke, iní nie, aj napriek deklarovanému záujmu o vzdelávanie. To môže poukazovať na nedostatky v sprostredkovaní informácií, ale zároveň to môže súvisieť aj s individuálnymi kognitívnymi alebo komunikačnými limitmi niektorých osôb, ktoré im sťažujú pochopenie a zapamätanie si dostupných možností.

priestor na vychádzky pred ústavom

cvičebná zóna a futbalové ihrisko

05.3 VYCHÁDZKY

Vychádzky prebiehajú prevažne na dvorci pred ústavom. Odsúdení ich vnímajú pozitívne a opisujú ich ako pravidelnú a očakávanú súčasť dňa. Zaznamenali sme aj vyjadrenia, že pri zdravotnom znevýhodnení sa rešpektujú individuálne možnosti odsúdených, čo považujeme za dobrú prax.

Na oddiele špecializovaného zaobchádzania majú odsúdení k dispozícii aj menší dvorček, ktorý môžu využívať samostatne počas dňa, keďže je priamo prepojený s ich oddielom. Pedagogička na tomto oddieli sa zároveň usiluje brať odsúdených každý deň aj na väčšie ihrisko, kde si môžu zahrať futbal alebo sa aktívnejšie pohybovať.

Vychádzky na ihrisko však musí sprevádzať pedagogický zamestnanec, čo vzhľadom na ich pracovné zaťaženie nie je vždy organizačne možné. Táto činnosť síce umožňuje kontakt s odsúdenými, no z pohľadu efektívneho využívania odborných kapacít ide v praxi skôr o sprievodnú funkciu, ktorá môže obmedzovať čas na špecializované aktivity alebo individuálnu prácu. Na iných oddieloch môže byť prístup na ihrisko z tohto dôvodu obmedzený alebo nepravidelný.

05.4 PRACOVNÉ ZARADENIE

Práca odsúdených v ústave prebieha vo vnútorných aj vonkajších pracoviskách. Záujem o prácu je z ich strany vysoký a vo všeobecnosti možno povedať, že **dopyt prevyšuje ponuku, najmä ak zohľadníme individuálne zručnosti, zdravotné obmedzenia a organizačné možnosti ústavu.** Pracovné zaradenie posudzuje odborná komisia, do ktorej vstupuje viacero zamestnancov, vrátane **pedagóga, sociálneho pracovníka a zdravotníka.** Už pri vstupe do ústavu prebieha s osobou rozhovor, v rámci ktorého sa zisťuje záujem o prácu, predchádzajúce pracovné skúsenosti a ďalšie faktory. Pracovné zaradenie je možné priebežne prehodnocovať podľa aktuálnych možností.

Niektorí odsúdení na oddiele špecializovaného zaobchádzania, s ktorými sa monitorovací tím rozprával, **nevedeli presne, podľa čoho sa o zaradení rozhoduje,** a to v nich vyvolávalo pochybnosti o spravodlivosti systému. Z nášho pohľadu môže tento dojem prameniť **skôr z nedostatku informácií alebo z obmedzenej schopnosti porozumieť rozhodovaciemu procesu,** než z reálne netransparentného výberu. Aj preto odporúčame pravidelne a zrozumiteľne komunikovať pravidlá a kritériá výberu, čím sa môže predísť pocitom nespravodlivosti, frustrácii alebo demotivácii.

Špecifiká sa týkajú oddielu špecializovaného zaobchádzania, kde sú možnosti zamestnania výrazne obmedzené. Podľa zamestnancov sú mnohé osoby z tohto oddielu vylúčené z pracovného procesu pre psychiatrické diagnózy alebo kognitívne obmedzenia. V čase návštevy však viacero osôb prejavilo záujem pracovať, no nebolo im celkom jasné, prečo nemajú túto možnosť. Z pohľadu psychologickkej klímy preto považujeme za prínosné, aby sa pravidelne vyhodnocovala pracovná spôsobilosť aj u osôb s obmedzeniami a aby bola snaha hľadať alternatívy v podobe jednoduchších alebo pomocných prác, ktoré by boli v ich možnostiach.

Limitované možnosti pracovného zaradenia sme zaznamenali aj na oddiele diferenciačnej skupiny "C". Odsúdení na tomto oddiele môžu pracovať iba v rámci oddielu alebo ústavu, pričom nemôžu byť zaradení na zmiešané pracoviská s osobami z iných diferenciačných skupín. V minulosti ich bolo na oddiele výrazne viac a mohli kolektívne pracovať, napríklad pri výrobe obuvi. V súčasnosti, keď je počet odsúdených na tomto oddiele nižší (v čase návštevy 11), už nie je možné udržať samostatné pracovisko, a preto sú na pracovné miesta uprednostňovaní odsúdení z oddielu "B".

Zamestnanie pritom zohráva dôležitú úlohu pri formovaní návykov, posilňovaní zodpovednosti a podpore reintegrácie. Viacerí odsúdení, ktorí nemali možnosť pracovať, uvádzali pocity nevyužitia alebo nudy. Z pohľadu účelu výkonu trestu považujeme za dôležité rozvíjať aj špeciálne formy práce pre osoby s nižšou pracovnou spôsobilosťou – napríklad pomocné, remeselné alebo dobrovoľnícke činnosti, ktoré by podporili ich vnútornú motiváciu a štruktúrovali deň.

Odporúčania pre ÚVV a ÚVTOS Prešov:

- Prehodnotiť nutnosť prítomnosti pedagogických zamestnancov pri vychádzkach na ihrisko a pri vzdelávacích aktivitách, ktoré nemajú odborný obsah, a zvážiť ich zabezpečenie iným personálom. **(priebežne)**
- Transparentne komunikovať kritériá pre výber do práce a zvážiť zavedenie pracovných činností aj pre osoby s obmedzenou spôsobilosťou. **(priebežne)**
- Vytvoriť alebo vyhradiť vhodné priestory na vzdelávanie, individuálne pohovory a neformálne aktivity, ktoré by zvýšili kvalitu a rozsah ponúkaných činností. **(do 12 mesiacov)**

Odporúčania pre GR ZVJS:

- Podporiť rozšírenie systému pedagógov vzdelávania vo všetkých ústavoch, vrátane zriadenia samostatných miest, ktoré umožnia systematickejšiu a individuálne zameranú prácu. **(do 12 mesiacov)**
- Zvážiť rozšírenie metódy splývavého čítania SFUMATO do ďalších ústavov, a to najmä tam, kde sa pracuje s nízkogramotnými osobami alebo osobami zo sociálne znevýhodneného prostredia; odporúčame umožniť pedagógom absolvovať školenie na túto metódu na náklady zboru. **(priebežne)**

V rozhovoroch so zamestnancami zariadenia zaznela informácia, že **skupinová supervízia pedagogických zamestnancov, ktorá bola zavedená v rámci Generálneho riaditeľstva ZVJS, bola ukončená bez jasne komunikovaných dôvodov**. Táto skutočnosť môže poukazovať na nedostatok systematickej podpory pre odborný personál.

Hoci dôvody ukončenia supervízie nie sú známe, **ak k nej došlo v dôsledku nezáujmu zo strany personálu, je dôležité pozrieť sa na to, čo k tomuto nezáujmu viedlo**. Nedostatok informácií o význame a účele supervízie môže spôsobovať, že niektorí zamestnanci ju vnímajú skôr ako kontrolný mechanizmus než ako nástroj podpory. Ak sa navyše supervízia realizuje výlučne v skupinovej forme, nemusí vyhovovať všetkým, najmä pri témach, ktoré sú citlivé alebo osobné. V prostredí s hierarchickými vzťahmi a možnými dôsledkami otvorenosti sa môže vytratiť pocit bezpečia, ktorý je pre účinnosť supervízie kľúčový. Dôležitú úlohu zohrávajú aj organizačné faktory – ako sú časové a personálne kapacity či dostupnosť vhodných priestorov, ktoré môžu obmedzovať možnosť pravidelnej a kvalitnej supervíznej podpory. Nejasnosti v nastavení samotného supervízneho procesu, vrátane nedostatku dohody medzi zamestnávateľom, supervízorom a zamestnancami, môžu celý proces diskvalifikovať ešte predtým, ako sa rozvinie jeho potenciál.

Funkčná supervízia pritom zohráva dôležitú úlohu pri prevencii vyhorenia, podpore tímovej spolupráce a udržiavaní kvality práce s väznenými osobami. Ak zamestnanci nemajú možnosť pravidelne reflektovať svoju prax, môže to viesť k emocionálnemu vyčerpaniu, strate motivácie či formálnemu prístupu k väzneným osobám.

V záujme podpory odbornej práce odporúčame ústavu **zvážiť obnovenie supervízneho procesu** v inej forme, ktorá by lepšie zohľadňovala potreby personálu aj špecifiká prostredia. Individuálne supervízie, tematicky zamerané workshopy alebo neformálnejšie intervízne stretnutia by mohli vytvoriť bezpečnejší a adresnejší priestor na reflexiu. Zároveň by bolo prínosné informovať zamestnancov o význame supervízie, zapojiť ich do plánovania jej formy a zabezpečiť zapojenie externých supervízorov, ktorí môžu vystupovať ako nestranní a dôveryhodní partneri.

Z rozhovorov s odbornými zamestnancami zároveň vyplynulo, že svoju prácu vykonávajú s profesionálnym nasadením a prejavujú záujem o ďalšie vzdelávanie. Viacerí by uvítali širšiu ponuku kurzov či školení zameraných na prácu s odsúdenými, čo potvrdzuje ich ochotu ďalej sa rozvíjať a prispievať ku kvalite poskytovaných služieb.

Odporúčania pre Generálne riaditeľstvo ZVJS:

- Zvážiť obnovenie supervízneho procesu pre odborný personál vo výkone trestu a väzby, pričom dôraz by mal byť kladený na dôveru a prispôsobenie formy supervízie potrebám zamestnancov. Súčasťou obnovy by mala byť aj kampaň zameraná na zrozumiteľné vysvetlenie významu supervízie, zapojenie zamestnancov do plánovania a využitie externých

supervízorov. Cieľom je zabezpečiť bezpečný a podporný priestor na reflexiu praxe, ktorý prispieva k prevencii vyhorenia a udržiavaniu kvality práce s väznenými osobami. (do 6 mesiacov)

07 MATERIÁLNE PODMIENKY A HYGIENA

07.1 IZBY

Materiálne podmienky v izbách hodnotíme ako primerané. Niektorí odsúdení ocenili najmä stabilnú teplotu počas zimy aj leta, ktorú považujú za dôležitú pre každodenné fungovanie.

Z rozhovorov vyplýva, že osobné veci nestrácajú a základné hygienické potreby sú poskytované aj tým, ktorí nemajú finančné prostriedky. Niektoré osoby však uviedli, že im **nestačí počet toaletného papiera alebo spodného prádla**, ktoré dostávajú.

Odsúdení si môžu izby vymal'ovať a prispôbiť podľa svojich predstáv, vrátane pestovania rastlín. **Celkovo hodnotíme pozitívne vizuálny dojem z oddielov – priestory pôsobili čisto, upravené a útulne, čo prispieva k vytvoreniu priaznivejšieho prostredia na výkon trestu. Obzvlášť by sme chceli vyzdvihnúť oddiel špecializovaného zaobchádzania, ktorého priestory pôsobili v porovnaní s inými ústavmi, ktoré mal monitorovací tím doteraz možnosť navštíviť, mimoriadne útulne a esteticky.** Na chodbách sa nachádzali rôzne výzdoby a aj akváriá, ktoré dotvárali príjemnú a kultivovanú atmosféru prostredia.

07.2 PLASTOVÉ KRYTY NA OKNÁCH

Z jednej strany budovy ústavu sa na celách stále nachádzajú tzv. „satelity“ – plastové kryty na oknách, ktoré výrazne obmedzujú prúdenie vzduchu. Výbor CPT na problém týchto krytov upozorňuje dlhodobo. Aj vo svojej najnovšej správe adresovanej Slovenskej republike kritizoval ich prítomnosť v ústavoch v Ružomberku a Žiline, kde podľa CPT dochádzalo k obmedzeniu prístupu prirodzeného svetla, výhľadu a ventilácie.⁶

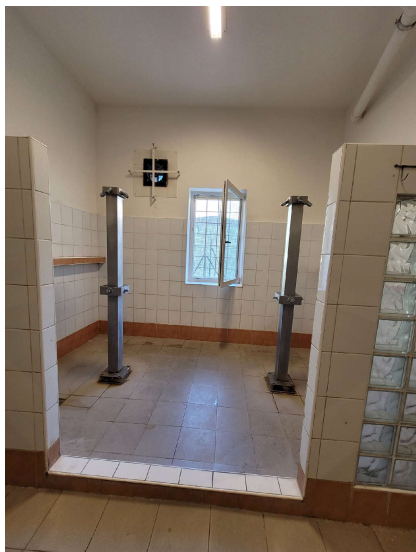
Podľa vyjadrenia vedenia ústavu by malo dôjsť k ich postupnému odstraňovaniu.

07.3 VYCHÁDZKOVÉ DVORCE

Výbor CPT opakovane zdôrazňuje, že vychádzkové dvorce by mali byť adekvátne vybavené, obsahovať zeleň a umožňovať fyzický pohyb, nielen pasívne pobyty na betóne. Takéto prostredie podporuje pozitívny vplyv vychádzok na fyzické a duševné zdravie odsúdených. V tomto ohľade **pozitívne hodnotíme priestory vychádzkových dvorcov** v ústave, ktoré obsahujú aj horizontálny a vertikálny výhľad von. K dispozícii je hlavný dvor, futbalové ihrisko a oddiel špecializovaného zaobchádzania má tiež vlastný vychádzkový priestor dostupný počas celého dňa.

⁶ Správa z návštevy CPT pre Slovenskú republiku 2023, bod 62. Dostupné na: <https://rm.coe.int/1680b52d45>

07.4 HYGIENA A SPRCHOVANIE

sprchy

Sprchovanie je štandardne zabezpečené dvakrát do týždňa. Okrem sprchovacích dní majú odsúdení možnosť základnej hygieny prostredníctvom umývadla v cele. Problémom je však **časovo obmedzený prístup k teplej vode počas sprchovania**. Jeden z odsúdených uviedol, že teplá voda je dostupná len jednu hodinu, čo pri vysokom počte osôb na oddiele vedie k tomu, že poslední v poradí sa už nestihnú osprchovať teplou vodou.

Pri osobnej obhliadke sme navštívili spoločné sprchy, ktoré **nepovažujeme za vyhovujúce z hľadiska zachovania súkromia a dôstojnosti osôb**. Sprchovací priestor je otvorený, bez akýchkoľvek závesov, clôn či iného deliaceho prvku, pričom sprchové stojany sú umiestnené blízko vedľa seba. V jednej sprchovej jednotke **môžu stáť naraz až štyria muži pri jednom stojane**, čo znemožňuje akúkoľvek formu intimity pri hygiene. Na nedostatok súkromia pri sprchovaní upozornil aj jeden z odsúdených, ktorý uviedol, že sprchy sú stiesnené a osoby musia stáť pri sebe veľmi blízko, čo vníma ako nepríjemné a nedôstojné.

Takéto usporiadanie **neposkytuje základný stupeň súkromia**, ktorý by mal byť garantovaný aj vo výkone trestu. V tomto kontexte dávame do pozornosti Európske väzenské pravidlá, podľa ktorých majú mať uväznené osoby **ľahký prístup k sociálnym zariadeniam, ktoré rešpektujú ich súkromie**. Príslušné zariadenia majú mať k dispozícii tak, že každý väzeň sa môže okúpať alebo osprchovať **pri teplote, ktorá vyhovuje klíme**, pokiaľ možno denne, ale najmenej dvakrát do týždňa (alebo častejšie, ak je to nevyhnutné) v záujme celkovej hygieny.⁷

07.5 STRAVA A BUFET

jedáleň

Monitorovací tím zaznamenal **niekoľko pripomienok k veľkosti porcií**. Niektorí odsúdení uviedli, že po jedle zostávajú hladní. Tieto výpovede sme preverovali priamo v jedálni a cieľene sme sa na stravu pýtali viacerých osôb. **Potvrdenie o výraznom nedostatku stravy sme však nezískali**. Monitorovací tím berie takéto podnety vážne, no zároveň vníma, že **pocit hladu a nedostatku je do veľkej miery subjektívny** a môže sa líšiť podľa veku, telesnej konštitúcie a zvyklostí jednotlivcov. Aj preto sme túto otázku konzultovali so zdravotným personálom, ktorý potvrdil, že **pri pravidelnom sledovaní nepozorovali úbytky na hmotnosti – naopak, častejšie zaznamenávajú jej nárast**.

Samotné porcie v jedálni sa monitorovaciemu tímu javili ako primerané. Ako pozitívum hodnotíme aj individuálne prispôsobenie stravy v prípade náboženských požiadaviek, napríklad **osobe**

⁷ Rada Európy, Odporúčanie Rec(2006)2 o Európskych väzenských pravidlách, bod 19.3 a 19.4.

moslimského vierovyznania, dodržiavajúcej pôst v čase návštevy, bola zabezpečená strava po zotmení.

Možnosť doplniť si stravu zabezpečuje **bufet**, ktorý je otvorený raz týždenne. Odsúdení sa zhodne sťažovali, že **ceny v ňom sú neprimerane vysoké**, čo potvrdili aj zamestnanci ústavu. Mnohí si preto nemôžu dovoliť ani základné doplnkové potraviny, ktoré by mohli zlepšiť ich výživu alebo zahnať hlad medzi hlavnými jedlami. **Pre ilustráciu uvádzame niektoré ceny bežných produktov:** 1 kg hladká múka 1,50 €, 1 kg sol' 1,00 €, 1 kg kryštálový cukor 2,00 €, 500 g instantná káva od 12,50 €, 250 g mletá káva 6,00 €, tabak 30 g 12,60 €, deodoranty v rozpätí od 4,50 € do 8,80 €.

Praktickú využiteľnosť bufetu znižuje aj skutočnosť, že **na oddieloch sa nenachádzajú chladničky**, a potraviny podliehajúce skaze si odsúdení **nemajú kde uskladniť**. To môže viesť k plytvaniu alebo k nutnosti nákupu sa úplne vzdať.

Výbor CPT podporuje myšlienku, že ceny tovarov vo väzniciach by mali byť obdobné ako ceny v bežnom civilnom prostredí.⁸

Hlavným dôvodom je zabezpečenie spravodlivého prístupu k základným potrebám pre väznené osoby, ktoré často čelia nízkym príjmom a obmedzeným možnostiam zárobku. Na neprimerane vysoké ceny v ústavných predajniach na Slovensku poukázal Výbor CPT aj v správe z poslednej návštevy v roku 2023.⁹ Kancelária verejného ochrancu práv tiež v rámci pripomienkového konania k novele zákona o výkone trestu navrhla doplniť nasledovné ustanovenie: „Ceny v ústavnej predajni sa nesmú výrazne odchyľovať od cien rovnakých tovarov predávaných v porovnateľných predajniach mimo ústavu. Podrobnosti o cenotvorbe v ústavnej predajni ustanoví osobitný predpis.“

Sociálne a psychologické dôsledky vysokých cien v bufete

V uzavretom väzenskom prostredí môže byť vysoká cena bufetového sortimentu výrazným faktorom sociálneho rozvrstvenia. Osoby z nižšieho socioekonomického prostredia alebo tie, ktoré čelia exekúcii, si nákupy dovoliť nemôžu. Títo odsúdení často sledujú, ako si iní pravidelne dopĺňajú stravu z bufetu, čo v nich môže vyvolávať pocity frustrácie, vylúčenia alebo nespravodlivosti. Rovnako to môže viesť k pocitu závislosti od podpory rodiny.

Niektoré osoby môžu v dôsledku vysokých cien v bufete hľadať alternatívne spôsoby zabezpečenia prostriedkov, vrátane neformálnych pôžičiek od spoluväzňov alebo zadlžovania sa voči rodine. Takéto mechanizmy zvyšujú riziko konfliktov, znižujú finančnú stabilitu po výkone trestu a prehľbujú dlhodobú záťaž, ktorú si odsúdení nesú po prepustení. Odsúdení môžu drahý bufet vnímať ako neprimeraný spôsob zisku na úkor ich základných potrieb, prípadne ako nátlak na rodiny, ktoré musia pravidelne posielat' peniaze, aby ich

⁸ [30.Všeobecná správa Výboru CPT za obdobie od 1. januára do 31. decembra 2020, č. CPT/Inf(2021)5; para. 64, str. 35; para. 78, para. 79, str. 40]

⁹ Správa z návštevy CPT pre Slovenskú republiku 2023, bod 72. Dostupné na: <https://rm.coe.int/1680b52d45>

príbuzní nestrádali. V prostredí, kde je dôvera voči inštitúciám často nízka už pred nástupom do výkonu trestu, môže takýto model **posilniť presvedčenie o nespravodlivosti systému a znížiť motiváciu k pozitívnej reintegrácii.**

Odporúčania pre ÚVV a ÚVTOS Prešov:

- Inštalovať závesy alebo deliace prvky do spoločných spích, aby bola zabezpečená dôstojnosť a súkromie osôb pri hygiene. **(do 12 mesiacov)**
- Zabezpečiť dostatočný prísun teplej vody počas sprchovacích dní, aby sa predišlo znevýhodneniu osôb sprchujúcich sa neskôr. **(bezodkladne)**
- Zvážiť zabezpečenie chladničiek na oddieloch a rozšírenie otváracích hodín bufetu, aby sa zvýšila dostupnosť a praktická využiteľnosť potravín. **(priebežne)**
- Urýchliť proces odstraňovania plastových krytov na oknách, aby sa zlepšila ventilácia a celkový komfort na celách. **(do 12 mesiacov)**

Odporúčanie pre Ministerstvo spravodlivosti SR:

- Prehodnotiť cenotvorbu a fungovanie ústavných predajní s cieľom zabezpečiť primeranú dostupnosť tovarov, a to napríklad zmenou podmienok verejného obstarávania nájomcov ústavných predajní tak, aby rozhodujúcim kritériom pri výbere nebola výška nájomného. **(do 12 mesiacov)**

PREHLAD ODPORÚČANÍ

ÚVV a ÚVTOS Prešov

bezodkladne	• Zabezpečiť dostatočný prísun teplej vody počas sprchovacích dní, aby sa predišlo znevýhodneniu osôb sprchujúcich sa neskôr.
do 12 mesiacov	• Vytvoriť alebo vyhradiť vhodné priestory na vzdelávanie, individuálne pohovory a neformálne aktivity, ktoré by zvýšili kvalitu a rozsah ponúkaných činností. • Inštalovať závesy alebo deliace prvky do spoločných spích, aby bola zabezpečená dôstojnosť a súkromie osôb pri hygiene. • Urýchliť proces odstraňovania plastových krytov na oknách, aby sa zlepšila ventilácia a celkový komfort na celách.
priebežne	• Zabezpečiť pravidelnú spätnú väzbu a odbornú podporu pre zdravotnícky personál, vrátane zvyšovania komunikačných zručností a prevencie vyhorenia. V prípade opakovaných sťažností na správanie konkrétnych zamestnancov odporúčame preveriť situáciu a vytvoriť priestor na supervíziu alebo intervíziu. • Posilniť dôveru v sťažnostný mechanizmus prostredníctvom edukácie odsúdených, ochrany pred odvetou a monitorovania reakcií na podania. • Zabezpečiť edukáciu príslušníkov a ostatného personálu o neprípustnosti zastrašovania v súvislosti s podávaním sťažností a o potrebe predchádzať akýmkoľvek formám odvety voči odsúdeným. • Vytvoriť podmienky na dôverný rozhovor s vedením alebo odborným personálom, aby odsúdení mohli bezpečne a otvorene hovoriť o problémoch. • Zabezpečiť dostupnosť slúchadiel pri realizácii video návštev tak, aby bola zaistená nerušená a dôverná komunikácia odsúdených s blízkymi, aj v podmienkach spoločného priestoru. • Prehodnotiť nutnosť prítomnosti pedagogických zamestnancov pri vychádzkach na ihrisko a pri vzdelávacích aktivitách, ktoré nemajú odborný obsah, a zvážiť ich zabezpečenie iným personálom. • Transparentne komunikovať kritériá pre výber do práce a zvážiť zavedenie pracovných činností aj pre osoby s obmedzenou spôsobilosťou.

- Zvážiť zabezpečenie chladničiek na oddieloch a rozšírenie otváracích hodín bufetu, aby sa zvýšila dostupnosť a praktická využiteľnosť potravín.

Generálne riaditeľstvo ZVJS

do 6 mesiacov	• Do doby začatia používania telesných skenerov, nahradiť spôsob vykonávania dôkladných osobných prehliadok dvojkrokovou metódou. • Zvážiť obnovenie supervízneho procesu pre odborný personál vo výkone trestu a väzby, pričom dôraz by mal byť kladený na dôveru a prispôsobenie formy supervízie potrebám zamestnancov. Súčasťou obnovy by mala byť aj kampaň zameraná na zrozumiteľné vysvetlenie významu supervízie, zapojenie zamestnancov do plánovania a využitia externých supervízorov. Cieľom je zabezpečiť bezpečný a podporný priestor na reflexiu praxe, ktorý prispieva k prevencii vyhorenia a udržiavaniu kvality práce s väznenými osobami.
do 12 mesiacov	• Podporiť rozšírenie systému pedagógov vzdelávania vo všetkých ústavoch, vrátane zriadenia samostatných miest, ktoré umožnia systematickejšiu a individuálne zameranú prácu.
priebežne	• Zvážiť rozšírenie metódy splývavého čítania SFUMATO do ďalších ústavov, a to najmä tam, kde sa pracuje s nízkogramotnými osobami alebo osobami zo sociálne znevýhodneného prostredia; odporúčame umožniť pedagógom absolvovať školenie na túto metódu na náklady zboru.

Ministerstvo spravodlivosti SR

do 12 mesiacov	• Vyčleniť finančné prostriedky na nákup telesných skenerov alebo iných bezpečnostných technológií, ktoré umožňujú vykonávať osobné prehliadky spôsobom rešpektujúcim dôstojnosť osôb.
----------------	--

- Prehodnotiť cenotvorbu a fungovanie ústavných predajní s cieľom zabezpečiť primeranú dostupnosť tovarov, a to napríklad zmenou podmienok verejného obstarávania nájomcov ústavných predajní tak, aby rozhodujúcim kritériom pri výbere nebola výška nájomného.

